

tioneren. Naar zijn mening was ‘het handhaven van de celibaatsverplichting een machtsmiddel bij uitstek van een falende kerk’.²⁵ Gesprekken hierover met de bisschop bleven zonder resultaat. De bisschop trok zijn erkenning als ‘kerkelijke vereniging’ in. De gemeente functioneerde sindsdien buiten diens verantwoordelijkheid. Halverwege de jaren zeventig kende de Kritische Gemeente IJmond verschillende ‘actiegroepen’, die wij nu eenvoudig ‘werkgroepen’ zouden noemen: voor bejaardenzorg, ondersteuning van buitenlandse werknemers, activiteiten voor geestelijk gehandicapten en woonwagengewoners. Voor het overige werden ad hoc acties gevoerd, bij voorbeeld tegen de Vietnamoorlog en de Chileense dictatuur.

De Kritische Gemeente IJmond bestaat nog steeds, maar functioneert vooral als christelijke basisgemeenschap. Het element van maatschappijkritiek is er niet echt meer terug te vinden.²⁶

Besluit

Overzien wij de hier gepresenteerde voorbeelden, dan kunnen we vaststellen dat het komen tot een aansprekende zondagse liturgieviering voor al deze groepen de eerste aanleiding is geweest voor hun ontstaan. In dit streven openbaarden zich, achteraf gezien, echter ook de eerste tekenen van kerkkritiek. Vervolgens waren vooral kwesties rond intercommunie, getrouwde priesters of beide de aanleiding voor conflicten met de bisschoppen, die soms leidden tot een zich neerleggen bij de kerkelijke regels, zoals in Utrecht, of uiteindelijk tot een zogenoemde ‘vrije opstelling’. Het waren vooral deze laatste gevallen (Studentenekklesia Amsterdam en Kritische Gemeente IJmond), die de stap maakten naar een maatschappijkritische opstelling. Dat gebeurde min of meer op het moment dat er, om het wat cynisch uit te drukken, binnenkerkelijk geen winst meer te behalen viel.

Ideologie

In het voorgaande hebben wij de basisgroepen binnenkerkelijk benaderd, vanuit het *aggiornamento*, de uit Vaticanum II voortkomende vernieuwingsbeweging in de katholieke kerk zelf. Maar de radicaal maatschappijkritische attitude, eerst van de Sjaloombegroep, en later van de Amsterdamse Studentenekklesia, de Kritische Gemeente IJmond en de kritische priesterbeweging Septuagint, die wij hierna nog zullen bespreken, kon men uiteraard niet aan het Vaticaans Concilie ontnemen. De theoretici achter deze maatschappijkritiek was een weliswaar kleine, maar spraakmakende groep theologen die een fusie voor ogen had tussen het christendom en het socialisme, en tussen theologie en marxisme.²⁷ In hun ogen was het marxisme een soort gesecculariseerd messianisme, dat wortel-

²⁵ Richard Auwerda, *Kerk van onderen. Kritische Gemeente IJmond 1975*, Hilversum 1975. Citaat p. 7.

²⁶ Zie www.kgij.nl.

²⁷ Zie Theo Salemink, ‘Meervoudige modernisering. Linkse katholieken in de lange jaren zestig’, in: *Contrapunten tussen radicaal christendom, restauratie en pluralisering* (Nijmegen 2010), p. 50-78.